

által 1970-ben feltárt két téglakna hitelesítő feltárását is el tudtuk végezni. A K-i, kisebb akna cementes kikenésű belsejével bizonyosan 20. századi, a Ny-i, nagyobb akna azonban nagyméretű tégláival, falazathoz illeszkedő tájolásával valószínűleg középkori. Mivel a sárga homok altalajig ki voltak már pucolva, a datálást sem leletanyag, sem rétegtani megfigyelés nem segíthette. Az aknáktól Ny-ra, kb. az 1. szelvény vonalában egy É-D-i tájolású árok alján egy koporsós, melléklet nélküli temetkezés csontvázát is feltártuk. Itt ismét kérdéses a datálás, de mivel a környezetében több sírt nem találtunk, nem zárható ki, hogy egy temetőkerítésen kívüli középkori, de még a rezidencia itteni kiépülésének fázisát megelőző temetkezésről van szó.

Elvégeztük a szülőotthon megmaradt falazatainak falkutatását és dokumentálását is, mely alapján egy hosszú idő alatt, több fázisban, feltehetően már az 1700-as évek elején mint tisztartói lak kiépülő épületet ismerhettünk meg. Történeti – és így műemléki – értelemben nem az udvari homlokzatról megmentett pár ajtó és timpanon faragványa a legjelentősebb értéke, hanem a legkorábbi, utcafronti épületszárnya, az alapozás egyedi technikája és a középkori falazatokhoz való viszonya.

Figyelemmel kísértük a parkoló kialakítása során végzett komoly mélyítési munkákat is, ahol korábban még nem kutatott területrészeket is érintettek. Ezért a 2005-ben a szülőotthontól É-ra, a kerítés mellett feltárt nagy árok nyomvonalán „mentő” feltárást végeztünk, melynek során az árok újabb (sajnos már nem teljes eredeti magasságától induló) részeit sikerült dokumentálnunk. A sárga homok ráfedés alatt előkerült egy nagyméretű gödör is, melyet azonban statikai okokból nem bonthattunk ki teljesen. Előkerült még néhány nagy valószínűséggel újkori, téglafalú akna is.

Az elbontott toronydaru helyén a 2005-ben már megkezdett kutatásunkat folytattuk (8. szelvény). A korábbi szelvényekkel és kutatóárokokkal megbolygatott, de érdemben csak a felszínen „megkarcolt” területen számos rétegsor és gödör feltárása mellett a legfontosabb egy Árpád-kori faszerkezetes ház szelvénybe eső felének kibontása volt. Újabb bizonyíték került tehát elő, hogy a korai középkorban a rezidencia telke már a település része volt. A szelvényből K felé géppel húzott szondaárokban (8/a szelvény) a 2005-ben az akkori 15. szelvényben feltárt téglatornamentéses struktúrák folytatását szondáztuk, illetve további faragott köveket kerestünk.

Az É-i palotaépület helyreállításával párhuzamosan elkészült a 2005-ben megtalált és restaurált kályhacsempek alapján a két középkori kályha rekonstrukciója.

Összességében megállapítható, hogy a Báthori-rezidencia eddig igazolhatóan három palotaszárnyból állt. A Ny-i szárny az alapfalak vékonysága alapján feltételezhetően földszintes volt. Északi és déli végén egy-egy terrazoburkolatos, nagyméretű helyiséggel rendelkezett, melyek között téglaburkolatos folyosó futott. Ennek udvari fala valószínűleg részben (tornácszerűen)

nyitott volt. A folyosó mögött téglaburkolatos helyiség vagy helyiségek voltak. A rendelkezésre álló adatok alapján valószínűleg belső pillérsorok által tartott mennyezettel az egész tér egy nagy helyiség volt. Az épületszárny aligha élt tovább 50 évnél, ennek ellenére számtalan építési periódussal bír. Építését megelőzően egy fa-tégla vegyes építésű ház már állhatott a helyén, az 1560-as beharcokhoz köthető lerombolását követően pedig paliszád-vonalat alakítottak itt ki, amit többször megújítottak. (Lásd az illusztrációkat a 246–247. oldalon!)²¹ A telek és az utcaszerkezet alapján feltételezhető, hogy a rezidencia főbejárata is ezen a szárnyon helyezkedett el, azonban ennek vizsgálatát a korábbi rombolások és a mostani építési beruházások helye nem tették lehetővé.

VIRÁGOS GÁBOR

249. Nyírbátor, Református templomkert

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Kú

2006. július 24. és augusztus 2. között régészeti szakfelügyeletet tartottunk a templomot megkerülő sétány felújítási munkálatainál. A felújítás során a burkolatot felszedték, és helyenként új nyomvonalat alakítottak ki, helyenként a régi úttükör szintje alá mentek, s így elérték a templom körüli temető legfelső rétegét. Az átlagos mélyítés 20–25 cm volt, de helyenként rátöltésre is sor került. Az úttükör kialakításakor egy planírozási réteget figyeltünk meg a templom körül végig, habarcsos-meszes téglatornamentéses feltöltődéssel, amelyik különösen az É-i oldalon volt markáns. A rétegben régészeti lelet nem volt, csak – objektumhoz nem köthető – szórvány embercsontok. Ezeket összegyűjtöttük, és egy-egy „osszáriumot” létesítettünk a templom É-i és D-i oldalán. A mélyítés során a templom körüli temető sírjait a munkák során nem érték el. A templom Ny-i bejáratánál mintegy 6 m hosszú, 1 m széles, a templom falával párhuzamos vasbeton lapokból álló terület került elő. Ennek külső része és a templomfal közötti üreges részt merevítőkkal hidalták át. Ez valószínűleg valamelyik felújítási fázishoz kapcsolódott, de pontos építési ideje nem ismert. Funkciója valószínűleg a falak szellőztetése lehet. A templom D-i oldalának Ny-i részén – Ny-ról a második pillérnél – került elő egy 2,1×1 m-es, habarcsba ágyazott mészkőből álló falcsonk, melyet vágott a pillér. A falcsonkból egy faragott oszloptörredék került elő (magasság: 40 cm, átmérő: 20 cm). A falcsonk párhuzamos volt a templom falával. Dokumentálás után visszatemették. A fal vélhetőleg a korábbi templom fala lehetett. További részleteit csak ásatással lehet majd tisztázni.

JAKAB ATTILA

²¹ A kutatás összesítő alaprajzát Székér György, Vieman Zsolt és Virágos Gábor; a rekonstrukciós rajzokat Buzás Gergely készítette.